

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.
וכך הוא אומר:
"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

במפרשים

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.נ.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תש"פ

פרשת חוקת

א. בכור שור.

פרק יט', פסוק ב' :

יט (ב) זאת חוקת התורה. חוק של הוראה. ויקחו אליך פרה אדומה לפי שלא יהו בני אדם מצויין אצל מיתיהם מתוך חיבתם ויצערו יותר מדאי. אי נמי שלא יהו דורשים אל המתים ובעלי אובי החמיר הכתוב בטומאת מת יותר מכל טומאות שבעולם לעשותו אבי אבות הטומאה, שמטמא אדם וכלים ואף מטמא באהל², ועושה חרב כחלל³. ואף מפני כבוד הבריות שלא יעשו מעורם נודות ושטיחין, מעצמותיהן כלים להשתמש בהם כמו מעור* בהמות ועצמות וזהו גנאי לבריות. וכן אמרו רבותי מפני מה עור אדם טמא*, שלא יעשה אדם עור אביו ואמו שטיחין⁴. מפני מה עצם אדם טמא, שלא יעשה אדם עצמות אביו ואמו תרוודין. ולפי חיבתן טומאתן⁵. כמו שאמרו רבותי לצדוקים שאמרו קובלני עליכם פרושים שאתם אומרים ספר תורה* מטמא ידים וספרי מרון* אינם מטמאין את הידים, וענו להם קובלנו עליכם צדוקים* שאתם אומרים עצמות יוחנן כהן גדול מטמאין⁶, — לכך לקח יוחנן שהוא חשוב בעיניהם על שנעשה צדוקי⁷ — ועצמות חמור טהורים, אלא לפי חיבתן של אדם טמאים יותר מן החמור שלא יולדו בהם, הכא נמי לפי חיבתן טומאתן שלא יתנום עם התרומה ויאכלו העכברים, אבל מרון יאכלום ויאכלום. וכן לענין טהרתם החמירו עליהם לבקש אפר פרה שהיא יקרה בדמים, וגם בשביל להרחיקם מן המת אסור מת בהנאה⁸. מיהו אי לא שהחמירו בטומאתו ובטהרתו לא יניחו בשביל שהוא אסור בהנאה מלהשתמש בו, דלכשירגישו שהוא משתמש באיסורי הנאה לא יפסיד בכך אלא שיאסרו עליו מכאן ולהבא. אבל כשמטמא והוא משתמש בכלים טמאים, יטמאו כל אשר בביתו⁹. ולכן ימנעו מלשמש* בעור המת ובעצמותיו.

אלו

1. *לו סיבות שנות אונה פרשנו לקביעת טומאה פחת, התוכף למונות ולמסמיון?*
2. *"לפי חובתן טומאתן" איך, למה?*
3. *מה קרה עם הכהן הצדוקי ואיך זה שייך לצנינון?*
4. *מה נצטו "לשפיל להרחיק מן המת"?*

* * *

ב. תוספת ברכה.

פרק יט', פסוק ב' :

ויקחו אליך פרה אדומה (י"ט ב')
להלן בפרשה פסוק כ"ב מביא רש"י מדרש אגדה, דכל ענין פרה אדומה בא לכפר על מעשה העגל, עיי"ש בארוכה. אבל לא נתבאר מה יחס הענינים זה לזה. ועיין לפנינו בתורה תמימה בפסוק הנזכר.

ואפשר לומר, משום דבענין מצות פרה אדומה נמצאה תכונה אחת הפוכה ממשפט הגיוני המקובל, כי היא מטהרת טמאים ומטמאה טהורים, כמו שכתב רש"י בפסוק כ"א, כי הטמא שמוזם עליו נטהר מטומאתו, והאיש המזה עליו נטמא. וכן אמרו חז"ל (נדה ט' א') כי שלמה המלך תמה על זה ואמר אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני (קהלת, ז' כ"ג), כלומר, שאמר, שהשתדל להחכים לדעת טוד מצוה זו (מן פרה אדומה שמתהרת טמאים ומטמאה טהורים), אבל לא יכל להשיגו, וחכמה זו רחוקה ממנו.

והנה נמצא בחז"ל מאמר מופלא בענין מעשה העגל, וממנו אולי נוכל ליחס הענינים מענין פרה אדומה לענין מעשה העגל וגם ביחס החק מה שאפר הפרה מטרת טמאים ומטמאה טהורים.

הוא במס' ע"ז (ד' ב') בזה הלשון "לא היו ישראל ראויים לאותו מעשה" (למעשה העגל) אלא שעשו כן כדי לתת פתחון פה לבעל השובה, כלומר שלא יהיו חוטאים מתיאשים מתשובה, שיראו כי ישראל, גם אחר שעשו את העגל, לאחר ששבו בתשובה, נמחל להם. ויוצא מזה, שענין מעשה העגל הוא דומה לענין מצות פרה אדומה, דכמו שהפרה אדומה היתה "מטמאה טהורים ומטהרת טמאים", כך העגל, טמא טהורים, שהחטיא את ישראל בשעתם, כשהיו טהורים כדי לטהר טמאים, חוטאים בדורות הבאים שישובו בתשובה, ועפ"י זה יחס קרוב לשניהם.

אלו

1. מהו הקשר בין מצוה זו לבין חטא הצלף?
2. מהו הסוד יש בדני' פרה אדומה אלא אלא לו הסקר?
3. איך אפסוף יש בדני' זה הכוונה למעשה תשובה?

* * *

ג. ספורנו עם פירוש הרב י. קופרמן.

פרק כ' פסוקים יג', יז': (יג) ויקדש בם. באותם המים עצמם

נקדש אחר כך³⁹ בענין נחל ארנון (להלן כא, יג-כ), שהקאה אז לישראל שאותם המים היו בלתי טבעיים⁴⁰, כמו שהורו אז בשירתם⁴¹ באמרם "ומנחליאל במות" (להלן כא, יט), שהיו המים עולים יותר ממקום מקורם⁴², על היפף הראוי למים הטבעיים⁴³.

(יז) דרך המלך. באותה הדרך שיצוה המלך שגלף בה⁴⁴, במנהג כל מלך הנותן מעבר לצבא אנשי שלומו לשלוח עמקם מורה דרך⁴⁵, למען לא יזיקו אנשי הצבא או קצתם בעברם ליושבי הארץ.

אלו

1. מה היה החיוב במים אלה ומתי נראה קידוש השם בהם?
2. במה מים אלה היו שונים מן המים הטבעיים?
3. איך פרשנו מפי' את "דרך המלך" ולמה זה חשוב לו להדגיש?
4. מהי מטרת ההדרכה הניתנת?

* * *

א) ויקדשם בישראל. טעם אומרו בישראל ולא אמר עם ישראל וכמו שאמר בפרשת בשלח ויבא עמלק וילחם עם ישראל, נתפנן לומר כי הם היו סבה למלחמה זו לצד חטאם, גם מה שאמר בסמוך וישב ממנו שבי פרוש ממנו היה הסובב לשבות שביון, והחטא הוא שהם היו סבה להעדר הצדיק מחמת מי מריבה דכתיב (תהלים ק"ו) ונקציפו על מי מריבה וירע למשה בעבורם, ולא למשה בלבד אלא גם לאהרן פמוכן מהענין אלא שמזכיר משה שהוא העקר:

ד. אור החיים.

פרק כא' פסוקים א', ב' :

וישב ממנו שבי וגו'. יש להעיר למה לא תרדו ישראל בראותם שעם אהד לקח מישראל שבי ויאמרו אם עם אהד עשה בהם פרץ מה יעשו בכניסתם לארץ, וכמו שמצינו שנתרגש יהושע כשהכו אנשי העי גבור אהד מישראל באמור שם (יהושע ד). והגם כי אחר כך נתעצמו בתפלה ונתנו ה' בידם, סוף כל

חוקת

יג

39. יעודם של המים הנסיים האלה אמנם לא מומש בפרשת מי מריבה, אבל הקידוש השם שנועדו לחולל אמנם כן נעשה מאוחר יותר, ובוה לא נפל מדבר ה' ארצה. 40. הם המים אשר נוצרו מצור החלמיש (ולא נגרוו שמה ממקום אחר). 41. "ואת הנחלים ארנון... ומשם בארה היא הבאר אשר אמר ה' למשה אסוף את העם ואתנה להם מים... או ישיר... באר חפרוה...". 42. אונקלוס: ומנחליאל סלקין ממהון לרמתא. 43. ועיין רבינו (כא, יט ד"ה וממתנה נחליאל) בענין המים, שמוסיף עוד נס ש'לא הוסיף ולא חסר בעליתו וברדתו.

יז

44. מעין 'עשה טוב' אחרי 'סור מרע' ("לא נעבור... לא נשתה"). הכוונה כאן למלך אדום כראש המדינה. 45. כמעשה של גילוי רצון טוב. מקורו בפירוש השני של ראב"ע, אלא שרבינו פירט את ענין המורה דרך (ראב"ע 'הדרך שיצוה המלך'), והוסיף את מטרות ההדרכה, שלא יזיקו וכו'.

סוף לא מצינו שנתרגשו מקדם, ונראה על פי דברייהם (במדבר כא) שאמרו שעם זה עמלק היה, והגם שהכתוב קראו פנעני הוא לצד שפא במלבוש פנעני, ולזה כשהתפללו ישראל שיתגהו בידם לא אמרו תתן את הפנעני הזה, מעתה לצד שלא היה מז' אמות שנתן להם ה' לא נתרגשו בראותו נוצח במלחמה שהרי אין להם ממנו כלום עוד נראה שלא נתרגשו אלא אז כשנכנסו לארץ שהגיע זמן ששלם עין שאפשר שעדין לא שלם עינו כדי שיתגהו ביד ישראל, ורז"ל דרשו בזה הרבה דרשות: (ב) אם נתן תתן כפל לומר נתן תתן, לצד שלא היה יודעים אינה עם הוא לזה אמרו אם נתן פרוש אם הוא בכלל הז' אמות הנתונים מה טוב ואם לאו תתן, ורז"ל אמרו (מדרש לקח טוב כאן) נתן הפנעני תתן השבייה:

1. פרשנו אהין פינוי לפון פלדצתו יש משצות, מהי?
2. פלדצת פרשנו המ לא חרדו מן הצוקדא פנלפח מהמ שפי, לאמה?
3. אחי כן חרדו?
4. לאמה פצאייט "נתון תתן"?

* * *

- 3 -
חוקת

ה. הכתב והקבלה . פרק כא' פסוק כב':

באר חפרוה שרים. [והמשיך רנין] זהו מרוממות השיר, כי מדרך העולם שהעבדים יחפרו בארות מים כי היא עבודה קשה, וכאמרו "ויחפרו עבדי יצחק" (בראשית כו, יט), ואיננו מעשה השרים והגדיבים. וכן החפירה תהיה בכלי ברזל ובמקבות, לא במקל יד. לא כן הבאר אשר נתן ה' לנו, לא חלו בה ידים, כי אם משה ואהרן צוו עליו שיתן מימיו. ולכן אמרו בשיריהם "באר חפרוה שרים", כלומר הבאר הזאת חופרים אותה השרים עצמם. וזה על דרך משל, שהמשילו דברי פי משה לחפירה, שכמו שעל ידי החפירה בארץ יעלו המים, כן עלו בדיבורי משה. וגדיבי העם וגדוליו כרוה, לא בכלי גרזן כדרך שחופרים באר אחרת, אלא "במחוקק במשענותם", כלומר במטה האלהים ובמשענת אשר בידם. כי מחקק הוא המצוה כדרך "ומחוקק מבין רגליו" (שם מט, י), "חלקת מחוקק ספון" (דברים לג, כא). ומשענת הוא הכח כמו "כל משען לחם, וכל משען מים גבור ואיש מלחמה" (ישעיה ג, א). (עכ"ל רנין, יין לבנון, על אבות, פרק חמישי, מהד' תשס"ג עמ' 409).

ומדבר מתנה. [והמשיך רנין] והנה המתנה הזאת היתה לנו ממדבר קדש, עד בואנו אל נחל ארנון בגבול מואב, כי שם חנו על הנחל מקום יבלי מים ולא הוצרכו עוד לבאר. ויראה לי עוד כי המקום שפסקה שם הבאר הוא אשר קראה "בארה", ואז שרו השירה על טוב ה' וחסדו. ושינו שמות המסעות, המקומות שנתנה הבאר מימיה, להיות מוסבות שם לכבוד ה' כדרך השיר. כי בהר ההר הפעם הראשון שעלה הבאר בדברי משה, ומשם נסעו לאבות, ומשם לעיני העברים, ומשם לנחל זרד, ומשם לעבר ארנון, ואז פסק. ואלה קראוהו "מדבר" (פסוק יט), להורות שבארץ ציה ושממה עלה הבאר. וכנגד המסע השני קראוהו "מתנה" (שם) שהוא מתת אלהים. וכנגד השלישי קראוהו "נחליאל" שהוא נחלת-אל לישראל. וכנגד הרביעי קראוהו "במות", כדרך "והרכבתוך על במותי ארץ" (ישעיה נח, יד). וכנגד החמישי שחנו בארץ מואב אמרו שבאה הבאר אל "הגיא אשר בשדי מואב". ומאותו הגיא שקפנו על פני הישימון, הוא בית הישימות קרוב לארץ ישראל, וכמו שכתוב "ויחנו על הירדן מבית הישימות עד אבל השיטים בערבות מואב" (להלן לג, מט) והבן (עכ"ל רנין, יין לבנון, על אבות, פרק חמישי, עמ' 409).

הכל להודות לה' על חסדו ולהללו על טובותיו, שהולכים ומתגדלים תמיד ואינם פוסקים. ואינו צריך לדבר, כי הוא עושה מאין יש. ולכן יכול לתת מים בציה, ועל זה אמר "וממדבר מתנה" שהיה הבאר מתת אלהים במדבר בארץ ציה ושממה. ואחר שהיה "מתנה" הגדיל כחו והיה "נחלה" ולכן קראוהו "נחליאל". ואחר שהיה נחל הגדיל עוד עד תאות גבעות עולם. והכל משל בצחות השיר להורות שהדברים האלהיים נבדלים מן הדברים הטבעיים; כי אלה הולכים וחסרים, והאלהיים הולכים ומוסיפים.

אלות:

1. איך פרשנו אהין את הפסוק ומה חידושו?
2. בהמשך מצייין פרשנו את אודף הנסיב ופסע הטוב שהקב"ה הרציף עליהם, התוכל לפרש?
3. כמה נבדלים הדברים האלוקיים מן הדברים הטבעיים ואיך זה מופיע בפסוקנו?
4. מה בדיוק היתה המתנה?
5. איך מזהה מתנה "נחלה"?
6. איך הוא אהין "לפחות אולם"?